

VREMENARJI POD TRIGLAVOM

FRANCE BERNOT

Druga svetovna vojna je minila in gospodarsko-kulturne razmere so se kolikortoliko uredile. Leta 1948 je bila ustanovljena Uprava hidro-meteorološke službe Ljudske republike Slovenije (LRS). Na novo se je ustanavljala mreža meteoroloških postaj — opazovalnic. Vendar so obstajale samo postaje v nižinskem svetu. Želja in potreba meteorologov pa je bila tudi po postajah v večji nadmorski višini. Meteorologi so celo želeli, da bi dobili meteorološki observatorij na Triglavu.

Poleti 1949 so tamkaj že pričeli gradbena dela. V časopisu »Poročevalec« je bilo 26. julija 1949 objavljeno opozorilo planincem, da je dostop na Triglav dovoljen samo v jutranjih urah in da morajo planinci vrh zapustiti do 10. ure zaradi miniranja in priprave temeljev za bodoči observatorij. Planinska javnost pa je gradnji observatorija na Triglavu, simbolu slovenstva, nasprotovala. Prevladalo je na koncu koncev mnenje javnosti nad potrebami znanosti in kmalu, še v istem mesecu, je bilo v časopisu objavljeno, da so do nadaljnjega gradbena dela na Triglavu ustavljena. Planincem je odleglo.

S KREDARICE V BOLNIŠNICO

Nadomestilo za triglavski observatorij pa so meteorologi dobili z meteorološko opazovalnico na Kredarici. Po krajši preureditvi prostorov so tamkaj pričeli redno opazovati in meriti 1. avgusta 1954. Prva poletna in jesenska opazovanja so tamkaj opravljali **dr. Vital Manohin**, **prof. Janko Pučnik** in vrsta mlajših meteorologov.

Bližala pa se je zima in Kredarico je bilo potrebno pripraviti in založiti s hrano in kurivom ter rezervnimi instrumenti za večmesečno samotno bivanje meteorologov.

Spominjam se, da naj bi prvo zimo na Kredarici prebila **Andrej Hočevar** in **Bojan Paradiž**. Sedeli smo v naši »sindikalni dvorani« in praznovali dan republike ob kranjski klobasi in čaši vina, ko sta se oba kolega poslavljala in odpravljala na »novo službeno mesto«.

Motor je zahrumel in džip ju je odpeljal v Krmo.

Na Kredarici sta se hitro vživela v delo. Prek radijskega oddajnika sta z Morsejevimi znaki oddajala v Ljubljano podatke o vremenu. Še kar hitro sta se navadila telegrafiranja.

Nekega jutra — bil sem po naključju v Zavodovem zbirnem centru — je dežurni radio-telegrafist skočil pokonci, kakor da ga je nekaj

pičilo, in zaklical: »Kredarica daje SOS!« Tako smo zvedeli — bilo je zadnjega dne leta 1954 —, da je Paradiž zbolel in da gre sam v dolino.

Kasneje mi je Bojan pripovedoval, da je kljub bolečinam odšel skozi Krmo na železniško postajo Dovje-Mojstrana, se odpeljal na Jesenice in tamkaj najprej obiskal frizerja, ki ga je rešil dolgih las in brade. Nato je šel v jeseniško bolnišnico, kjer so mu popolnoma izrezali vneto slepo črevo. Po ozdravitvi se ni več vrnil na Kredarico, temveč na svoje staro delovno mesto v Ljubljano.

Kaj je povzročilo vnetje slepega črevesa? Čisto majhen košček glazure-emajla iz kuhinjske posode. To smo si takrat razložili takole: Ko posodo glazirajo, ostajajo v glazuri drobne kapljice zraka pod normalnim zračnim pritiskom. Na Kredarici je zračni pritisk občutno nižji. Ko tam v višinah v posodi kuhajo, se zrak v kapljici ogreva in doseže tak pritisk, da razžene glazuro. Tak košček glazure pa lahko povzroči opisano težavo. — Ko je vodstvo hidro-meteorološke službe zvedelo za vzrok, je na Kredarici takoj prepovedalo uporabo glaziranih kuhinjskih posod.

DRŽAVNA ODLIKOVANJA ZA VZTRAJNE

V Ljubljani smo se šele dokaj pozno nad tem dogodkom zamislili in se domislili, da bi kolegu pravzaprav lahko poslali v pomoč gorske reševalce iz Mojstrane, ki bi mu pomagali pri sestopu.

Nekaj let kasneje je še enega opazovalca na Kredarici presenetilo vnetje slepega črevesa. Tudi ta je sam sestopil v dolino in sam odšel do bolnišnice.

Službeni radijski telefon pa je v minulih letih za marsikoga prikladal pomoč. Sprva so gorski reševalci peš prišli do ponesrečenca, živega ali mrtvega. V zadnjih letih pa jim olajšuje delo helikopter.

Sprva so zimsko zalogo hrane in kuriva ter instrumente nosili na Kredarico konji. Pet konj je ves september ali oktober dnevno nosilo težke tovore na Kredarico, do meteorološke opazovalnice. To delo je kasneje prevzel policijski helikopter in ves transport opravil v enem dnevu.

Na nekem letnem občnem zboru meteorološkega sindikata je bilo sklenjeno, da vsakega delavca, ki prebije na Kredarici 10 let, predlagajo za državno odlikovanje. Prvi trije, ki so to odlikovanje prejeli, so bili **Janko Rekar**, **Frenk Zupančič** in **Nejc Gartner** dne 7. decembra 1984. Imenovani trije so sedaj skupno že preko 20 let na Kredarici.

Pozabiti seveda ne smemo, da so delovne razmere na tej meteorološki opazovalnici zelo težavne. Ob močnih vetrovih, ki tamkaj niso redki, se mora dežurni opazovalec navezati na vrh, ko gre k meteorološki hišici, drugi član ekipe pa ga mora varovati in mu pomagati pri povratku.

Spominjam se tistih dni, bilo je februarja 1984, ko je na Gorenjskem močan veter uničeval gozdove. Takrat je severozahodni veter na Kredarici dosegel hitrost preko 60 metrov na sekundo, kar ustreza hitrosti 200 kilometrov na uro. Takrat sem pri radijskem sprejemniku v zbirnem centru v Ljubljani iz glasu dežurnega na Kredarici čutil, da se boji, da bo veter uničil Triglavski dom. Toda koča je vzdržala.

Pozabiti seveda ne smemo na meteorologa **Ivačića**, ki je pod Kredarico odkril novo jamo, katere vhod turisti še zdaj občasno obiskujejo.

Bivalni prostori meteoroloških delavcev so bili — zlasti pozimi — nemogoči. Ničkolikokrat so jim primrzili čevlji ob tla. V delovnih prostorih se je ob močnih vetrovih ohladilo pod -10°C . Zaradi močnega vetra tedaj niso mogli kuriti in kuhati. Veter jim je potegnil ogenj ven skozi dimnik. Sedaj, po povečavi in adaptaciji doma, je bolje. Pozimi jih vozijo na delovno mesto s helikopterjem, prej pa so morali vsakih 14 dni ob vsakem vremenu pešačiti. Pri tem so dodobra spoznali snežne plazove, ki so jih ogrožali, a so jim vedno srečno ušli.

S prvim avgustom letošnjega leta bo meteorološka opazovalnica na Kredarici stopila v peto desetletje rednega delovanja. Pozabiti pa ne smemo, da so bila tamkaj že pred prvo svetovno vojno v poletnih mesecih opravljena opazovanja vremena. Podatki o tem so ohranjeni v prvih Planinskih vestnikih.

SPET PRAVOPIS, TODA NE OBUPAJTE — 2

KOST ZA GLODANJE — ŽE TRETJIČ

STANKO KLINAR

Tako sem ponovno razložil (glej PV 5/1993 in 7-8/1993, in Delo 19. 7. 1993, žal so tam zavažajoče tiskovne napake) (pa tudi dopolnil in delno popravil) svoji sugestiji za ureditev velike začetnice in sklanjatve pri predložnih imenih. Sugestiji gospodu **J. M.** nista všeč. Tudi stališča SP 1990 (odstavki 74-76) nerad upošteva, čeravno so tudi ta nezadostna. SP namreč daje primere »Stanujemo v ulici Pod zidom« in »Prihajam iz Podzida«, ne upa pa zapisati »Ta ulica se imenuje Podzid« (kar je seveda z uradnega vidika tudi zares še narobe; toda potem je narobe tudi roditelj »iz Podzida«; in isto velja za zvezo »iz Zavode«). Podobno piše »To je vas Pri Treh Hišah« in »Grem k Trem Hišam«, ne upa pa si zapisati »To je vas Tri Hiše«. (S svojimi formulacijami pa je SP še zmeraj bolj usmiljen kot g. J. M., ki bi po svojem sistemu zapisal »Grem (k) /v/ na Pri Treh Hišah«.) Tako ostajamo navadni smrtniki žrtve samovolje jezikovnih bogov, ki niso zmožni radikalne operacije za okrevanje in rehabilitacijo sistemskosti, in si zmeraj znova, kakor pač nanese, izmišljujejo kako novo flikarijo.

Moja summa orthographiae v tej zadevi se preprosto glasi: Popolnoma vseeno je, ali imata Z/ za B/bežigradom in Z/za V/vodo veliko ali malo začetnico pri »za« in pri drugi besedi, zakaj Z/ za B/bežigradom naj se uradno dosledno glasi Bežigrad, Z/za V/vodo pa Zavoda, in tako problema velike začetnice (in eo ipso sklanjatve) ni več. (Tako tudi vem, da je bil **Aljaž** rojen v Zavrhu - nominativ Zavrh je, hvalabogu, uradno

sprejet! - in ne Za vrhom ali Za Vrhom ali za Vrhom ali v Za Vrhom ali v Za Vrhju.) (Priznam pa: če bo ta sistem sprejet, čaka imenoslovce, slaviste, kartografe, geodete, administratorje ... lep kos dela, ko bo treba v novo obliko pretopiti zajetne sezname imen in se pri vsakem odločati za tako ali drugačno rešitev.)

IN KAKO JE NA TERENU?

Naj v luči do sedaj polemiziranega polistam po peti izdaji Planinskega vodnika Julijske Alpe (1993).

Na str. 361 in pri odstavkih 532, 534 in 539 najdem slovarsko-citatni zapis Čez Hribarice, podaljšan tudi v preval Čez H. Človek bi sklepal, da je Čez integralni del imena in zvarjen s Hribaricami v dosmrtno zakonsko zvezo. Toda ne! Že v isti sapi, pri 437, 443, 444, 539, 546 najdem zveze kot »na Dolič čez Hribarice«, »pot pelje čez Hribarice«, »na Hribaricah«, »s Hribaric«, »kraška prostranstva Hribaric«, in na str. 362 preprosto »Hribarice«. Sem za nominativno obliko Hribarice in izključno malo začetnico pri »čez«, kadar je potreben, in enako malo pri vseh drugih predlogih. G. J. M. pa bi verjetno po svojem sistemu dopuščal tudi (ali pa izključno?) oblike »na Dolič čez Hribarice« ali »na Dolič čez Čez Hribarice«, »pot pelje Čez Hribarice« ali »pot pelje čez Čez Hribarice«, »na Čez Hribarice«, »na Čez Hribaricah«, »s Čez Hribaric (e ?)« (kar naj bi bilo celo »veliko bolj jasno« - glej enega od kasnejših odstavkov). Ali pa bi stalno pritikal občno ime »preval«, da bi nosilo težo sklanjatve? (Moja